

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA FEDHA

**HOTUBA YA MHESHIMIWA DKT.
MWIGULU LAMECK NCHEMBA MADELU (MB),
WAZIRI WA FEDHA AKIWASILISHA BUNGENI
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA
MWAKA 2024/2025**

**Dodoma
4 Juni 2024**

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA FEDHA**

**HOTUBA YA WAZIRI WA FEDHA,
MHESHIMIWA DKT. MWIGULU LAMECK
NCHEMBA MADELU (MB,), AKIWASILISHA
BUNGENI MAPENDEKEZO YA MPANGO
NA BAJETI YA WIZARA YA FEDHA KWA
MWAKA 2024/25**

**DODOMA
JUNI 2024**

1.0 UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, kufuatia taarifa iliyowasilishwa mbele ya Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti, naomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako lipokee na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka 2023/24 na kuidhinisha Mapendekezo ya Mpango na Bajeti ya mafungu nane (8) ya Wizara ya Fedha pamoja na Fungu 045 - Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka 2024/25.
2. **Mheshimiwa Spika**, awali ya yote, napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema kwa kutujalia uzima na afya njema, na kutuwezesha kukutana hapa kwa mara nyingine kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara ya Fedha kwa mwaka 2023/24 pamoja na Mapendekezo ya Mpango na Bajeti kwa mwaka 2024/25.
3. **Mheshimiwa Spika**, kwa unyenyekevu mkubwa, napenda kutumia fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kutuamini mimi na Naibu Waziri Mhe. Hamad Hassan Chande (Mb.), kumsaidia kutekeleza majukumu yake ya

kikatiba, hususan katika usimamizi wa fedha za umma na uchumi jumla. Tunapenda kumhakikishia kuwa, jukumu la usimamizi wa fedha za umma na uchumi jumla lipo salama na tutaendelea kusimamia kikamilifu ukusanyaji, utafutaji na ugawaji wa rasilimali fedha kwenye miradi mikubwa ya maendeleo pamoja na huduma za jamii ili kuchochea ukuaji wa uchumi na ustawi wa jamii. Tunamwomba afya njema, hekima na busara katika kubadilisha fikra, mifumo na mwelekeo wa Taifa letu kwa maendeleo endelevu na jumuishi ya watanzania.

4. **Mheshimiwa Spika**, napenda pia kuwashukuru Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati kwa hekima, busara na weledi wao katika kumsaidia Mheshimiwa Rais kutekeleza kwa ufanisi majukumu yake ya kikatiba.

5. **Mheshimiwa Spika**, nitumie fursa hii kukushukuru na kukupongeza wewe pamoja na Naibu Spika kwa kuendelea kuliongoza Bunge kwa weledi, umahiri na uadilifu. Aidha, ninawapongeza

Mheshimiwa Dkt. Joseph Kizito Mhagama – Mbunge wa Jimbo la Madaba na Mheshimiwa Deodatus Philip Mwanyika – Mbunge wa Jimbo la Njombe Mjini kwa kuchaguliwa kuwa wenyeviti wa Bunge. Ninawaahidi ushirikiano thabiti katika utekelezaji wa majukumu yao ya kukusaidia wewe Mheshimiwa Spika na Naibu Spika katika kuongoza vikao vya Bunge.

6. **Mheshimiwa Spika**, pia, nawapongeza waheshimiwa wabunge waliopata heshima ya kuteuliwa kushika nafasi mbalimbali serikalini kati ya Juni 2023 na Mei 2024. Wabunge hao ni Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu, Mheshimiwa Jerry William Silaa (Mb.), Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, Mheshimiwa Deogratius John Ndejembu (Mb.), Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu); Mheshimiwa Zainab Athuman Katimba (Mb.), Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa; na Mheshimiwa Daniel Baran Sillo (Mb.), Naibu Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi.

7. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa pongezi kwa Mheshimiwa Oran Manase Njeza – Mbunge wa

Mbeya Vijijini kwa kuchaguliwa kuwa Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti na Mheshimiwa Twaha Ally Mpembenwe – Mbunge wa Kibiti kwa kuchaguliwa kuwa Makamu Mwenyekiti wa Kamati hiyo. Aidha, ninawashukuru pamoja na wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Bajeti kwa kupokea, kuchambua, kujadili na kupitisha Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka 2023/24 na Mapendekezo ya Mpango na Bajeti ya Wizara ya Fedha kwa mwaka 2024/25. Maoni na ushauri wao umekuwa na tija katika kuboresha usimamizi na utekelezaji wa majukumu ya wizara. Vilevile, napenda kuwashukuru waheshimiwa wabunge kwa ushirikiano wanaoendelea kutupatia katika utekelezaji wa majukumu ya wizara na Serikali kwa ujumla. Kwa niaba ya wizara na taasisi zake, napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kuwa, tutaendelea kushirikiana na kufanya kazi kwa pamoja ili kutoa huduma stahiki kwa wananchi waliotupa dhamana ya kusimamia masuala ya kisera katika Taifa letu.

8. **Mheshimiwa Spika**, nitumie fursa hii kutoa pole kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, wabunge na

watanzania wote kwa ujumla, kufuatia vifo vya viongozi wetu wastaafu, Hayati Alhaj Ali Hassan Mwinyi, Rais Mstaafu wa Awamu ya Pili na Hayati Edward Ngoyai Lowassa, Waziri Mkuu Mstaafu. Tunawaomba kwa Mwenyezi Mungu azilaze roho zao mahali pema peponi, Amina. Aidha, natoa pole kwa Bunge lako Tukufu kwa kuondokewa na wapendwa wetu Mheshimiwa Francis Leonard Mtega aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Mbarali, Mbeya na Ahmed Yahya Abdulwakili aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Kwahani - Zanzibar. Vilevile, nitoe pole kwa familia, ndugu, jamaa na marafiki wa marehemu, pamoja na watanzania wote walioondokewa na wapendwa wao pamoja na uharibifu mkubwa wa mali kutokana na majanga mbalimbali ikiwemo maporomoko ya udongo yaliyotokea Wilaya ya Hanang' mkoani Manyara na mkoani Mbeya; mafuriko yaliyotokea katika wilaya za Kibiti na Rufiji mkoani Pwani; wilaya ya Malinyi, Ulanga, Mlimba na Halmashauri ya Mji Ifakara mkoani Morogoro; jijini Arusha pamoja na maeneo mengine katika mikoa mbalimbali nchini. Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahali pema peponi, Amina.

9. **Mheshimiwa Spika**, baada ya maneno hayo ya utangulizi, naomba nijielekeze kwenye hoja iliyo mbele yetu. Hoja yangu imegawanyika katika maeneo makuu matatu (3) ambayo ni: Muhtasari wa Majukumu ya Wizara; Mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2023/24; na Mapendekezo ya Mpango na Bajeti kwa mwaka 2024/25 ikijumuisha vipaumbele vya Wizara na Taasisi zake pamoja na makadirio ya mapato na matumizi.

2.0 MAJUKUMU YA WIZARA

10. **Mheshimiwa Spika**, kwa mujibu wa Tangazo la Serikali Na. 619A la tarehe 30 Agosti 2023, Wizara ya Fedha imekasimiwa majukumu ya kubuni na kusimamia utekelezaji wa sera za uchumi jumla, fedha, ununuzi wa umma na ubia kati ya sekta ya umma na binafsi; kusimamia miongozo ya usimamizi wa fedha na mali za Serikali; kuratibu upatikanaji wa fedha na kuimarisha uhusiano wa masuala ya fedha kwa taasisi za kikanda na kimataifa; kuandaa na kusimamia miongozo na utekelezaji wa bajeti ya Serikali; kusimamia ulipaji wa mafao na pensheni kwa wastaafu wanaolipwa na Hazina; kuendeleza sekta jumuishi ya fedha; kufuatilia na kutathmini programu

za kuondoa umaskini; kudhibiti utakasishaji fedha haramu, ufadhili wa ugaidi na silaha za maangamizi; kusimamia masuala ya pamoja ya fedha kati ya SMT na SMZ; kusimamia uzalishaji na usambazaji wa takwimu rasmi; kusimamia michezo ya kubahatisha; na kutoa mafunzo ya masuala ya fedha, ununuzi, takwimu na mipango.

3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2023/24

3.1 Mwenendo wa Matumizi hadi Aprili 2024

11. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, mafungu nane (8) ya Wizara ya Fedha yaliidhinishiwa na Bunge jumla ya shilingi trilioni 15.87 kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo. Kati ya kiasi hicho, shilingi trilioni 15.31 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi bilioni 556.38 matumizi ya maendeleo. Matumizi ya kawaida yanajumuisha matumizi mengineyo shilingi trilioni 13.62, ikiwemo huduma ya deni la Serikali shilingi trilioni 10.48 na matumizi ya mishahara shilingi trilioni 1.69. Aidha, matumizi ya maendeleo yanajumuisha fedha za ndani shilingi bilioni 482.55 na fedha za nje shilingi bilioni 73.82.

12. Mheshimiwa Spika, Fungu 045 - Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi liliidhinishiwa matumizi ya jumla ya shilingi bilioni 97.13 kwa mwaka 2023/24. Kati ya kiasi hicho, matumizi ya kawaida shilingi bilioni 87.72 na matumizi ya maendeleo shilingi bilioni 9.41. Matumizi ya kawaida yanajumuisha matumizi mengineyo shilingi bilioni 70.83 na mishahara shilingi bilioni 16.89. Aidha, matumizi ya maendeleo yanajumuisha fedha za ndani shilingi bilioni 8.83 fedha za nje shilingi milioni 583.88.

13. Mheshimiwa Spika, jumla ya fedha zilizopokelewa kwa mafungu nane (8) ya wizara hadi Aprili 2024 ni shilingi trilioni 11.90, sawa na asilimia 75 ya bajeti iliyoidhinishwa. Aidha, matumizi halisi yalifikia shilingi trilioni 11.27, sawa na asilimia 95 ya fedha zilizopokelewa. Kati ya kiasi hicho, matumizi mengineyo kwa idara, vitengo na taasisi yalikuwa shilingi trilioni 2.07, huduma ya deni la Serikali shilingi trilioni 8.48, mishahara shilingi bilioni 334.48 na maendeleo shilingi bilioni 383.68. Vilevile, hadi Aprili 2024, Fungu 045 limepokea jumla ya shilingi bilioni 81.45, sawa na asilimia 84 ya makisio ya mwaka 2023/24. Matumizi halisi yalifikia shilingi bilioni 77.52, sawa na asilimia 95 ya fedha zilizopokelewa. Kati ya kiasi hicho, matumizi mengineyo yalikuwa shilingi bilioni 57.54, mishahara shilingi bilioni 15.55 na

shilingi bilioni 4.43 zilitumika kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Mchanganuo wa fedha zilipokelewa na kutumika kwa kila fungu ni kama inavyoonekana katika **Kiambatisho Na.1 – 3.**

3.2 Mwenendo wa Utekelezaji wa Vipaumbele vya Wizara

3.2.1 Kukusanya na Kutafuta Mapato ya Jumla ya Shilingi Trilioni 39.79

14. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ya Fedha ilikadiriwa kukusanya shilingi trilioni 39.79, kati ya makadirio yote ya Serikali ya kukusanya jumla ya shilingi trilioni 44.39 kwa mwaka 2023/24. Kati ya kiasi hicho, Fungu 21 lilitarajiwa kutafuta na kukusanya jumla ya shilingi trilioni 39.74 ambapo Mamlaka ya Mapato Tanzania ilikadiriwa kukusanya shilingi trilioni 26.73, Idara ya Fedha za Nje shilingi trilioni 5.47 na Idara ya Usimamizi wa Deni la Serikali shilingi trilioni 7.54; Fungu 23 lilikadiriwa kukusanya shilingi bilioni 60; na Fungu 50 shilingi milioni 300. Hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kukusanya jumla ya shilingi trilioni 32.49, sawa na ufanisi wa asilimia 82 ya lengo la mwaka. Kati ya kiasi hicho, Mamlaka ya Mapato Tanzania imekusanya jumla ya shilingi trilioni 21.31, Idara ya

Fedha za Nje shilingi trilioni 4.92, Idara ya Usimamizi wa Deni la Serikali shilingi trilioni 6.18 na maduhuli kupitia Fungu 23 shilingi bilioni 79.23 na Fungu 50 shilingi milioni 950.

3.2.2 Kuhudumia Deni la Serikali

15. *Mheshimiwa Spika*, kupitia Fungu 001, Bunge lako Tukufu liliidhinisha jumla ya shilingi trilioni 10.48 kwa ajili ya kuhudumia deni la Serikali pindi linapoiva. Hadi Aprili 2024, wizara imelipa kwa wakati notisi za madai ya deni lililoiva jumla ya shilingi trilioni 8.48, sawa na ufanisi wa asilimia 81 ya lengo la mwaka. Kati ya kiasi hicho, deni la ndani ni shilingi trilioni 4.63, ikijumuisha riba shilingi trilioni 1.98 na mtaji shilingi trilioni 2.65, na deni la nje ni shilingi trilioni 3.83, ikijumuisha riba shilingi trilioni 1.34 na mtaji shilingi trilioni 2.49.

3.2.3 Kufanya Tafiti, Tathmini na Mapitio ya Kitaalamu Kuhusu Mifumo ya Usimamizi wa Uchumi, Mipango na Bajeti ya Serikali

16. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, wizara ilipanga kufanya tafiti nne (4) kwenye maeneo ya maendeleo ya sekta ya fedha na uchumi jumla ili

kuwezesha maamuzi ya kisera. Aidha, wizara ilitarajia kufanya tathmini ya huduma za wizara kwa wadau na mapitio ya utekelezaji wa Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2023/24 . Hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kukamilisha tafiti mbili (2), sawa na asilimia 50 ya lengo la mwaka. Aidha, wizara imekamilisha tathmini ya huduma za wizara kwa wadau, mapitio ya utekelezaji wa Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2023/24 pamoja na kuandaa na kusambaza Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2024/25.

3.2.4 Kuboresha na Kuunganisha Mifumo ya Usimamizi wa Fedha za Umma

17. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, wizara ilipanga kuboresho Mfumo wa Uhasibu Serikalini - MUSE; kuboresha Mfumo wa Usimamizi wa Bajeti - CBMS; kuunganisha mfumo wa MUSE na mifumo mingine ya usimamizi wa fedha za umma; kuboresha Mfumo wa Usimamizi wa Mali za Serikali - GAMIS; kuunganisha Balozi 10 za Tanzania katika mfumo wa MUSE; kuunganisha taasisi mpya na mfumo wa MUSE; na kuzijengea uwezo taasisi katika matumizi ya mifumo ya usimamizi wa fedha za umma.

18. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kuboresha mfumo wa CBMS ili kuongeza ufanisi katika udhibiti wa mipango na bajeti ya Serikali, kuunganisha mfumo wa MUSE katika balozi saba (7) za Tanzania katika nchi ya Ufaransa, Austria, Ujerumani, Uturuki, Uingereza, China na Uswisi na kuboresha moduli tano (5) za mfumo wa GAMIS. Aidha, wizara imetoa mafunzo ya matumizi ya mfumo wa GAMIS kwa taasisi za umma 269. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni kuwezesha taasisi za umma 477 kuandaa taarifa za hesabu za fedha kwa kutumia mfumo wa MUSE, kuwajengea uwezo watumiaji wa mfumo wa MUSE katika balozi 17 za Tanzania na kuunganisha mfumo wa MUSE kwenye taasisi za umma 15.

3.2.5 Kujenga Uwezo wa Watumishi katika Usimamizi wa Masuala ya Fedha

19. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, wizara ilipanga kujenga uwezo wa wakaguzi wa ndani katika sekta ya umma ili kuendana na viwango vya kitaaluma vya kimataifa - *Certified Internal Auditor* (CIA) na *Certified Information System Auditor* (CISA); kujenga uwezo kwa wakaguzi wa ndani katika taasisi za umma

kuhusu matumizi ya mfumo wa ukaguzi - *Government Internal Audit Management Information System (GIA-MIS)*; kujenga uwezo wa wakaguzi wa ndani katika maeneo ya ukaguzi wa taarifa za fedha na mchakato wa ukaguzi unaozingatia vihatarishi; kujenga uwezo wa maafisa masuuli na wenyeviti wa kamati za ukaguzi kuhusu mwongozo wa usimamizi wa vihatarishi na udhibiti wa ndani katika taasisi za umma; na kuwajengea uwezo waratibu wa usimamizi wa vihatarishi kuhusu mwongozo wa usimamizi wa vihatarishi katika taasisi za umma.

20. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kuwajengea uwezo wakaguzi wa ndani 64 kuhusu viwango vya kitaaluma vya kimataifa vya ukaguzi wa mifumo ya kielektroniki ya usimamizi wa fedha za umma; kuwajengea uwezo wakaguzi wa ndani 80 kuhusu matumizi ya mfumo wa GIA-MIS; kuwajengea uwezo wakaguzi wa ndani 724 katika ukaguzi wa taarifa za fedha; na kufanya tathmini ya ubora wa ukaguzi kwa taasisi 140. Aidha, katika kipindi hicho, wizara imefanya tathmini ya mifumo ya udhibiti wa ndani kwa vitengo vya ukaguzi wa ndani katika halmashauri 22 za mikoja ya Dodoma, Singida, Tabora na Manyara. Vilevile, wizara imetoa mafunzo

kwa kamati za ukaguzi katika taasisi za umma 17 pamoja na waratibu wa usimamizi wa vihatarishi katika taasisi 51.

21. *Mheshimwa Spika*, hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kufanya kaguzi maalumu sita (6) ikiwa ni utekelezaji wa mkakati wa kuimarisha mifumo ya udhibiti wa mapato na matumizi ya fedha za umma. Maeneo yaliyohusika na kaguzi hizo ni: Mfumo wa usimamizi wa mapato ya VIZA; malimbikizo ya pensheni kwa wastaafu; madai ya mifuko ya hifadhi ya jamii na Shirika la Taifa la Bima – NIC; ruzuku kwa Shirika la Reli la Tanzania na Zambia – TAZARA; na akaunti za mirathi katika mahakama. Kaguzi nyingine za kimkakati zilizofanyika ni Mradi wa Barabara ya Mabasi Yaendayokasi Awamu ya 4 na 5 katika mkoa wa Dar es Salaam na ufanisi wa miradi nane (8) ya kimkakati katika halmashauri sita (6) Tanzania Bara.

3.2.6 Kuboresha Miundombinu ya Ofisi za Wizara na Taasisi zake pamoja na Miundombinu ya Kufundishia na Kujifunzia

22. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, wizara ilipanga kuendelea na ujenzi wa jengo la wizara katika Mji wa Serikali, Mtumba Dodoma, ofisi za wizara

mkoani Geita, ofisi za Soko la Bidhaa Tanzania na kuwezesha uboreshaji wa miundombinu ya kujifunzia na kufundishia Chuo cha Uhasibu Arusha, Taasisi ya Uhasibu Tanzania, Chuo cha Mipango ya Maendeleo Vijijini na Chuo cha Takwimu Mashariki mwa Afrika. Hadi Aprili 2024, ujenzi wa jengo la wizara katika mji wa Serikali Mtumba umefikia asilimia 65, jengo la ofisi za wizara mkoani Geita asilimia 64 na usanifu wa jengo la ofisi za Soko la Bidhaa Tanzania umekamilika na mkandarasi wa ujenzi amepatikana. Aidha, jumla ya **shilingi bilioni 12.36** zimetolewa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya kujifunzia na kufundishia inayotekelezwa na Chuo cha Uhasibu Arusha, Taasisi ya Uhasibu Tanzania, Chuo cha Mipango ya Maendeleo Vijijini na Chuo cha Takwimu Mashariki mwa Afrika.

3.3 Utekelezaji wa Afua Nyingine

3.3.1 Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa wa Masuala ya Kikodi

23. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, wizara imehitimisha majadiliano ya mikataba minne (4) ya utozaji kodi mara mbili kati ya Tanzania na nchi washirika. Nchi hizo ni Jamhuri ya Czech, Jamhuri ya

Kisultani ya Oman, Jamhuri ya Iran na mkataba wa pamoja wa Jumuiya ya Afrika Mashariki ambapo hatua za kusainiwa kwa mikataba hiyo zinaendelea. Aidha, mkataba wa utozaji kodi mara mbili kati ya Tanzania na Umoja wa Falme za Kiarabu umesainiwa na utekelezaji wake utanza Januari 2025. Manufaa ya kuhitimishwa na kusainiwa kwa mikataba hiyo ni kuondoa vikwazo vya kibiashara na uwekezaji kati ya Tanzania na nchi husika, kuvutia mitaji kutoka nje, kuongezeka kwa fursa za ajira, kupanua wigo wa fursa za kibiashara na soko la malighafi, bidhaa na huduma zinazozalishwa na wawekezaji wa ndani. Vilevile, hatua iliyofikiwa ni sehemu ya utekelezaji wa Ilani ya Chama Cha Mapinduzi ya mwaka 2020 aya ya 46 (b - d).

3.3.2 Elimu ya Huduma za Fedha

24. *Mheshimiwa Spika*, wizara inaendelea kupokea maoni na mapendekezo mbalimbali kutoka kwa wadau kuhusu umuhimu wa elimu ya huduma za fedha kwa umma katika kukuza shughuli za kiuchumi na ustawi wa jamii. Kwa mwaka 2023/24, wizara imeanza kutekeleza Mkakati wa Utoaji wa Elimu ya Fedha Vijijini ikiwa ni sehemu ya utekelezaji wa

Programu ya Elimu ya Fedha kwa Umma ya Mwaka 2021/22-2025/26. Wizara ya Fedha kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais –TAMISEMI, na taasisi za usimamizi ikiwemo Benki Kuu ya Tanzania, Mamlaka ya Usimamizi wa Bima, Mamlaka ya Masoko ya Mitaji Dhamana pamoja na Baraza la Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi imeunda timu maalumu ya wataalamu kutoa elimu kwa umma, hususan vijijini kwa utaratibu wa semina, warsha, makongamano, filamu, runinga, redio, mitandao ya kijamii na mafunzo kwa waratibu waliopo katika halmashauri zetu.

25. Mheshimiwa Spika, makundi yaliyopewa kipaumbele katika zoezi letu linaloendelea la elimu ya fedha kwa umma ni wajasiriamali wadogo, wanawake, vijana, watu wenye mahitaji maalumu na waajiriwa kwa kuwa ni makundi yaliyoathirika zaidi na mikopo ijulikanayo kama kausha damu. Maeneo yaliyofikiwa hadi sasa ni halmashauri za mikoa ya Singida, Manyara na Kagera. Napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, elimu ya fedha kwa wananchi wetu ni zoezi endelevu; hivyo, elimu itaendelea kutolewa na kuboreshwa kulingana na mazingira, mahitaji na maoni ya wadau. Aidha, kwa kuwa sisi wabunge ni sehemu ya jamii, tunaweza kutembelea mtandao wetu

wa elimu ya fedha kwa umma kupitia <https://www.youtube.com/@MofURT> au **HAZINA TV** kupata elimu ya fedha, na muhimu zaidi kuwa mabalozi wetu wa elimu ya fedha kwa umma.

3.3.3 Uhakiki na Udhhibiti wa Matumizi ya Fedha za Umma

26. Mheshimiwa Spika, miongoni mwa majukumu ya Wizara ya Fedha ni ufuatiliaji na uhakiki wa mahitaji na matumizi ya fedha za umma. Hadi Aprili 2024, wizara imefanya uhakiki wa mapendekezo ya fidia ya jumla ya shilingi bilioni 37.79 kwa wananchi walioridhia kuachia maeneo yao kupisha miradi ya maendeleo. Aidha, wizara imefanya uhakiki wa madai ya fidia kwa wananchi wanaopisha maeneo yaliyotwaliwa na Serikali kwa ajili ya upanuzi wa Hifadhi ya Taifa ya Serengeti, viwanja vya ndege vya JNIA, KIA na Kigoma, Ofisi za Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na maeneo ya Jeshi la Wananchi wa Tanzania katika mikoa ya Pwani na Arusha. Vilevile, katika kipindi cha rejea, wizara imetoa nyaraka mbili za udhibiti wa bajeti za mafungu ya kisekta ili kukabiliana na msukumo wa mahitaji ya rasilimali fedha kwa ajili ya kukabiliana na athari za

mabadiliko ya tabianchi, hususan mafuriko. Kadhalika, wizara imeandaa kitabu cha bajeti ya Serikali kwa mwaka 2023/24 Toleo la Wananchi, na kuandaa taarifa za utekelezaji wa bajeti ya Serikali kila robo mwaka na kuweka kwenye tovuti ya wizara ili kuongeza uwazi.

3.3.4 Uendelezaji wa Soko la Ndani la Fedha

27. Mheshimiwa Spika, kufuatia mapinduzi makubwa yaliyofanyika katika sekta ya fedha, wizara imeendelea kuandaa na kutekeleza miongozo mbalimbali ili kuendeleza soko la ndani la fedha. Kwa mwaka 2023/24, wizara imefanikiwa kuratibu na kuweka sokoni hatifungani ya kijani ya shilingi bilioni 53.12, ikiwa ni hatifungani ya kijani ya kwanza kutolewa na taasisi za umma hapa nchini. Hatua hiyo imefikiwa, ikiwa ni utekelezaji wa mpango wa kugharamia miradi ya maendeleo kwa njia mbadala. Napenda kutumia fursa hii kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa mwarobaini wa utekelezaji wa miradi ya maendeleo katika taasisi, mashirika na mamlaka za serikali za mitaa umepatikana. Aidha, Wizara ya Fedha iko tayari kushirikiana na taasisi na mashirika ya umma, manispaa pamoja na halmashauri zetu

kuandaa nyaraka za matarajio kutafuta fedha kupitia dirisha hili kutekeleza miradi ya kipaumbele bila kutegemea bajeti kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali.

3.3.5 Maboresho ya Miundo na Mgawanyo wa Majukumu ya Kitaasisi

28. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023/24, wizara iliendelea kufanya mapitio na kuboresha miundo ya kitaasisi ili kuongeza tija katika utekelezaji wa majukumu yake. Hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kuanzisha Kituo cha Ubia kati ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi, Ofisi ya Akaunti ya Changamoto za Milenia pamoja na kuzindua na kuwezesha Taasisi ya Usuluhishi wa Malalamiko na Taarifa za Kodi kuanza kutoa huduma. Lengo la kuanzisha taasisi hizo ni kuimarisha na kuwezesha ushiriki wa sekta binafsi katika utekelezaji wa mipango ya Serikali pamoja na kuboresha mazingira ya uwekezaji na biashara nchini, hususan kuondoa au kupunguza vikwazo vya kibiashara na malalamiko ya walipakodi. Aidha, wizara imefanikiwa kukamilisha mchakato wa kuchagua eneo la ushirikiano na Shirika la Changamoto za Milenia la Marekani - MCC ambapo

pamoja na mambo mengine, msaada utakaotolewa na shirika hilo utatumika kutekeleza programu za maendeleo zinazolenga kupunguza au kuondoa vikwazo vya kibiashara.

3.3.6 Uandaaji wa Miongozo ya Kiseru na Kisheru

29. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kuandaa miongozo mbalimbali ya kiseru, kisheru na kitaalamu ikiwemo Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2024/25; kuhuisha Mpango Mkakati wa Wizara kuendana na mabadiliko ya muundo na mgawanyo wa majukumu ya Serikali; kutunga upya Sheru ya Ununuzi wa Umma, Sura 410 pamoja na kanuni zake; kuhuisha Mwongozo wa Ukaguzi wa Ndani; na kuandaa Mkakati wa Muda wa Kati wa Ukusanyaji wa Mapato ya Ndani (2024/2025 – 2026/2027).

3.3.7 Usimamizi wa Ubia kati ya Sekta ya Umma na Sekta binafsi

30. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, wizara imetoa mafunzo na ushauri wa kitaalamu ili

kuziwezesha Mamlaka za Serikali kuandaa miradi ya maendeleo itakayotekelezwa kwa utaratibu wa ubia. Ushauri na mafunzo ya kitaalamu yametolewa kwa Wakala wa Barabara Tanzania katika kuandaa nyaraka za mradi wa barabara ya haraka kutoka Kibaha hadi Morogoro (kilomita 205) ambapo hatua za ununuzi wa mbia zinaendelea kwa sehemu ya Kibaha - Mlandizi - Chalinze (kilomita 78.9) na Wakala wa Mabasi Yaendayokasi kuhusu ununuzi wa mbia wa uendeshaji wa mradi wa mabasi yaendayokasi jijini Dar es Salaam. Aidha, mashauriano yanaendelea kuhusu upanuzi na ujenzi wa barabara ya haraka kati ya Morogoro na Dodoma kwa utaratibu wa ubia.

3.3.8 Usimamizi wa Mali za Umma

31. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, jumla ya taasisi za umma 334 zimewezeshwa kuandaa, kuhuisha na kuweka kumbukumbu ya mali zenye thamani ya shilingi trilioni 13.66 katika mfumo wa GAMIS. Aidha, katika kipindi hicho, wizara imetoa vibali 123 vya kuondosha mali chakavu na kuwezesha minada 100 katika taasisi za umma ambapo jumla ya shilingi bilioni 1.6 zilikusanywa katika minada hiyo. Vilevile, wizara imefanya uhakiki wa mali katika vituo

388 vya Serikali ambapo taarifa zimeandaliwa na mapendekezo kuwasilishwa kwa maafisa masuuli kwa hatua stahiki.

3.3.9 Huduma za Mafao ya Kustaafu, Pensheni na Mirathi

32. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kusimika Mfumo wa Malipo ya Pensheni - *TPPS* kwenye taasisi tatu (3) na kutoa mafunzo ya matumizi ya mfumo huo kwa watumiaji 100. Aidha, wizara imeendelea kulipa kwa wakati mafao ya wastaafu wanaolipwa na Hazina kila mwezi na kuwasilisha stahiki ya michango ya kisheria kwenye mifuko ya hifadhi ya jamii. Vilevile, timu ya wataalamu iko mbioni kukamilisha tathmini kuhusu mfumo endelevu wa usimamizi na uboreshaji wa mafao na pensheni kwa wastaafu wanaolipwa na Hazina.

3.3.10 Udhibiti wa Fedha Haramu, Ufadhili wa Ugaidi na Ufadhili wa Silaha za Maangamizi

33. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, wizara imefanikiwa kurekebisha Sheria ya Kudhibiti Utakasishaji Fedha Haramu; Kanuni za Kudhibiti Utakasishaji Fedha Haramu za mwaka 2023; Amri ya

Uteuzi wa Mamlaka ya Usimamizi wa Utakasishaji Fedha Haramu, Ufadhili wa Ugaidi na Ufadhili wa Silaha za Maangamizi; na kuanzisha Mfumo wa Taifa wa Takwimu za Udhubiti Utakasishaji Fedha Haramu, Ufadhili wa Ugaidi na Ufadhili wa Silaha za Maangamizi.

3.3.11 Usimamizi wa Masuala ya Pamoja ya Fedha kati ya Tanzania Bara na Zanzibar

34. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, wizara imekamilisha stadi kuhusu kodi ya zuiu katika kampuni na mashirika ya mawasiliano ya simu, benki za biashara na bima zilizosajiliwa upande mmoja wa Muungano na kufanya biashara katika pande mbili za Muungano. Aidha, uchambuzi wa takwimu kuhusu mwenendo wa mapato na matumizi ya Muungano kwa kipindi cha mwaka 2021/22 hadi 2023/24 umekamilika.

3.4 Mwenendo wa Utekelezaji wa Vipaumbele vya Taasisi

35. *Mheshimiwa Spika*, wizara inatekeleza baadhi ya majukumu yake kupitia taasisi ikijumuisha taasisi

za elimu; bodi za kitaalamu na kitaaluma; taasisi za benki na fedha; taasisi za usimamizi wa kodi, ununuzi na ugavi na michezo ya kubahatisha; uwekezaji na uwezesaji wananchi kiuchumi; na takwimu.

3.4.1 Mafunzo, Tafiti na Ushauri wa Kitaalamu

36. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023/24, taasisi tano (5) za mafunzo na elimu ya juu zilitarajia kudahili jumla ya wanafunzi 76,272, ikijumuisha ngazi ya astashahada 13,100, stashahada 17,607, shahada 42,337 na shahada ya uzamili 3,228; kuendeleza wahadhiri 210 kitaaluma katika ngazi ya shahada ya uzamili (57) na uzamivu (153); kufanya tafiti 79; na kutoa huduma elekezi 786. Hadi Aprili 2024, taasisi hizo zilidahili jumla ya wanafunzi 75,712, sawa na asilimia 99.3 ya lengo ikijumuisha ngazi ya astashahada 13,778, stashahada 14,654, shahada 42,030 na shahada ya uzamili 5,250. Aidha, jumla ya wahadhiri 180 wamewezeshwa kujiendeleza kitaaluma katika ngazi ya shahada ya uzamili (44) na uzamivu (136). Vilevile, taasisi zilifanya jumla ya tafiti 48, sawa na asilimia 60.8 ya lengo na kutoa huduma elekezi 142, sawa na asilimia 18.1 ya lengo la mwaka.

3.4.2 Usimamizi wa Taaluma na Utaalamu wa Masuala ya Fedha

37. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, Bodi ya Taifa ya Wahasibu na Wakaguzi wa Hesabu ilipanga kusajili wahasibu na wakaguzi 300 katika ngazi mbalimbali za uanachama; kufanya mafunzo ya uandaaji wa taarifa za fedha na ukaguzi kwa wahasibu na wakaguzi 12,000; kutoa ushauri wa kiufundi kwa taasisi na kampuni 10 kuhusu matumizi ya viwango vya kitaifa na kimataifa katika uandaaji wa hesabu na ukaguzi; kufanya ukaguzi wa ubora wa uandaaji wa taarifa za fedha kwa taasisi na kampuni 75; kufanya ukaguzi wa ubora wa kazi za ukaguzi wa hesabu kwa kampuni 65 za ukaguzi; kufanya mapitio ya mtaala wa uhasibu nchini na kufanya mapitio ya vitabu vya rejea kwa wanafunzi kwa masomo 12; kuendesha mitihani ya kitaaluma kwa watahiniwa 12,500; na kutoa mafunzo ya astashahada ya juu ya viwango vya uandaaji wa taarifa za fedha serikalini kwa wahitimu 150.

38. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, Bodi imesajili wanachama 2,237, sawa na asilimia 745 ya lengo la mwaka katika ngazi mbalimbali za uhasibu na ukaguzi; imetoa mafunzo kuhusu uandaaji wa taarifa

za fedha na ukaguzi kwa wahasibu na wakaguzi 11,184, sawa na asilimia 93 ya lengo; imetoa ushauri wa kiufundi kwa taasisi na kampuni tisa (9) kuhusu matumizi ya viwango mbalimbali katika uandaaji wa hesabu na ukaguzi, sawa na asilimia 90 ya lengo; imefanya ukaguzi wa ubora wa uandaaji wa hesabu kwa taasisi na kampuni 68, sawa na asilimia 91 ya lengo; na imefanya ukaguzi wa ubora kwa kampuni 52 za ukaguzi, sawa na asilimia 80 ya lengo. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni kufanya mapitio ya mtaala wa uhasibu nchini na vitabu vya rejea kwa masomo 12, sawa na asilimia 100 ya lengo; na kusajili watahiniwa 7,238 ambapo 6,711 walifanya mitihani Novemba 2023. Aidha, Bodi iliendesha mitihani kwa watahiniwa 1,451 wenye taaluma za kimataifa. Vilevile, watahiniwa 137 walisajiliwa katika kozi ya diploma ya uandaaji wa hesabu katika sekta ya umma.

39. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, Bodi ya Wataalamu wa Ununuzi na Ugavi ilipanga kusajili wataalamu 3,500 wa ununuzi na ugavi, kuendesha mafunzo na ushauri wa kitaalamu kwa wataalamu 6,500 na kuendesha mitihani ya kitaaluma kwa watahiniwa 4,000. Hadi Aprili 2024, Bodi imesajili

wataalamu 1,697 wa ununuzi na ugavi, sawa na ufanisi wa asilimia 48; na kutoa mafunzo na ushauri wa kitaalamu kwa wataalamu 2,749, sawa na asilimia 42. Aidha, Bodi imeendesha mitihani ya kitaaluma kwa watahiniwa 976, sawa na asilimia 24. Sababu za kutofikia malengo ni hofu ya mabadiliko ya mitaala ya wataalamu wa ununuzi na ugavi yaliyofanywa na Bodi mwaka 2023; na baadhi ya waajiri kutotenga fedha za mafunzo endelevu ya kitaaluma katika bajeti zao kwa wataalamu wa ununuzi na ugavi.

3.4.3 Usimamizi wa Kodi na Mashauri ya Kodi

40. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023/24, Mamlaka ya Mapato Tanzania ilikadiriwa kukusanya mapato ya kodi na yasiyo ya kodi ya jumla ya shilingi trilioni 26.7; kuendelea kuimarisha na kuboresha mifumo ya kielektroniki ya ukusanyaji wa mapato; kuendelea kutoa elimu ya kodi; na kudhibiti uvujaji na upotevu wa mapato. Aidha, Bodi ya Rufani za Kodi, Baraza la Rufani za Kodi na Taasisi ya Usuluhishi wa Malalamiko na Taarifa za Kodi zilitarajia kupokea, kusikiliza na kutolea maamuzi mashauri, malalamiko na taarifa za kodi kutoka kwa walipakodi na wadau wa kodi pamoja na kutoa elimu kwa umma kuhusu huduma za usuluhishi wa masuala ya kodi.

41. Mheshimiwa Spika, hadi Aprili 2024, Mamlaka ya Mapato Tanzania imekusanya jumla ya shilingi trilioni 21.3, sawa na ufanisi wa asilimia 96.9 ya lengo la Julai 2023 hadi Aprili 2024 na asilimia 79.8 ya lengo la mwaka. Aidha, katika kuimarisha na kuboresha mifumo ya kielektroniki ya ukusanyaji wa mapato, Mamlaka imeanza ujenzi wa mfumo wa usimamizi wa kodi za ndani - IDRAS ambao ni mahsusni kwa usajili, ukadiriaji, ukusanyaji wa kodi na ufuatiliaji wa walipakodi.

42. Mheshimiwa Spika, mafanikio mengine yaliyopatikana ni kutekeleza mradi wa kuunganisha mifumo ya ndani na taasisi nyingine za serikali ikiwemo mfumo wa kuzalisha vitambulisho vya Taifa - NIDA na Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni - BRELA na kuboresha moduli ya lango la huduma kwa mlipakodi na moduli ya uwasilishaji wa ritani za kielektroniki kwa mapato ya ndani. Hatua zilizochukuliwa kudhibiti uvujaji na upotevu wa mapato ni pamoja na: kuanzisha divisheni mpya ya walipakodi wa kati na wadogo chini ya Idara ya Kodi za Ndani; kuimarisha mifumo ya kubadilishana taarifa na wadau wa ndani na nje ya nchi; kuchukua hatua za kinidhamu na kisheria dhidi ya vitendo vinavyoashiria ukwepaji

kodi; na kuendelea kuhamasisha wananchi kuhusu masuala ya kodi, hususan umuhimu wa kudai na kutoa risiti za kielektroniki - EFD na matumizi na uhakiki wa stempu za kielektroniki - ETS. Aidha, Mamlaka imetoa elimu ya kodi kwa walipakodi kupitia njia mbalimbali ikiwemo semina, vipindi vya redio na televisheni, matangazo ya kodi, mikutano ya wadau wa kodi, kampeni, mitandao ya kijamii na vipeperushi.

43. Mheshimiwa Spika, hadi Aprili 2024, Bodi ya Rufani za Kodi imepokea mashauri ya kodi 437 ya kodi bishaniwa ya shilingi bilioni 3,456.5 na imesikiliza na kutolea uamuzi mashauri 388 ya kodi bishaniwa ya shilingi bilioni 2,780.1 na dola za Marekani 439,281. Aidha, Baraza la Rufani za Kodi limesajili jumla ya mashauri 112 ya kodi bishaniwa ya shilingi bilioni 2,790 ambapo mashauri 64 ya kodi bishaniwa ya shilingi bilioni 137.9 yamesikilizwa na kutolewa maamuzi na mashauri 56 ya kodi bishaniwa ya shilingi bilioni 2,510 yako katika hatua mbalimbali za usikilizaji na kutolewa maamuzi. Vilevile, Taasisi ya Usuluhishi wa Malalamiko na Taarifa za Kodi imepokea malalamiko 40, imesuluhisha malalamiko 22 na malalamiko 18 yapo katika hatua mbalimbali za usuluhishi. Kadhalika, Taasisi imeanzisha mfumo wa kupokea malalamiko kwa njia ya simu (*call center*)

ambapo mlalamikaji au mtoa taarifa anaweza kuwasilisha malalamiko kwa kupiga simu ya bure **namba 0800111022**. Jitihada hizo zimewezesha ongezeko la mwamko wa wananchi na walipakodi kuwasilisha malalamiko yao kwa uhuru na uwazi.

44. *Mheshimiwa Spika*, ili kuhakikisha walipakodi wanakuwa na uelewa na kunufaika na huduma zinazotolewa, Taasisi ya Usuluhishi wa Malalamiko na Taarifa za Kodi imeendelea kujitangaza kupitia vyombo mbalimbali vya habari ikiwa ni pamoja na kufanya vikao na wahariri wa vyombo vya habari na vikundi vya wafanyabiashara katika Mkoa wa Dar es Salaam kuhusu uwepo wa ofisi, majukumu yake na namna ya kuwasilisha malalamiko. Aidha, taasisi imeshiriki katika mikutano mbalimbali ya umoja wa wafanyabiashara katika mikoa ya Shinyanga, Kigoma, Mbeya, Mtwara, Lindi na Dar es Salaam kwa lengo la kutoa elimu ya usuluhishi wa masuala ya kodi.

3.4.4 Usimamizi wa Michezo ya Kubahatisha

45. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, Bodi ya Michezo ya Kubahatisha ilipanga kutoa leseni 11,880 kwa waendesha michezo ya kubahatisha, ambapo 2,273 ni leseni mpya na leseni 9,607 ni za

kuhuisha, kufanya ukaguzi kwa waendesha michezo ya kubahatisha 101 na kusimamia mchakato wa uendeshaji wa Bahati Nasibu ya Taifa. Hadi Aprili 2024, Bodi imetoa jumla ya leseni 9,805, sawa na ufanisi wa asilimia 82 ya lengo la mwaka. Kati ya kiasi hicho, leseni 6,261 zimehuishwa na 3,544 ni leseni mpya. Aidha, Bodi imekagua jumla ya waendeshaji 87 wa michezo ya kubahatisha, sawa na asilimia 86 ya lengo la mwaka. Vilevile, Bodi imeteua kampuni ya kuendesha Bahati Nasibu ya Taifa na tayari imesaini mkataba wa uendeshaji kwa mujibu wa sheria ya michezo ya kubahatisha.

3.4.5 Usimamizi wa Masoko ya Mitaji, Dhamana na Bidhaa

46. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023/24, Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana ilipanga kuanzisha bidhaa mpya za masoko ya mitaji; kufanya mapitio ya kanuni na miongozo ya utoaji wa bidhaa katika masoko ya mitaji; na kuendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu masoko ya mitaji na bidhaa. Aidha, Soko la Bidhaa Tanzania lilipanga kuendelea kuhamasisha matumizi ya mfumo wa soko wa kielektroniki ili kuongeza idadi ya bidhaa zinazouzwa na kununuliwa kupitia mfumo huo.

47. Mheshimiwa Spika, hadi Aprili 2024, Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana imewezesha uanzishaji wa bidhaa mpya na bunifu kwenye masoko ya mitaji ikiwemo hatifungani ya kijani na hatifungani yenye mguso na matokeo chanya kwa jamii; hatifungani yenye mguso wa jinsia; na hatifungani zinazokidhi misingi ya *Shariah (Sukuk Bonds)*. Aidha, Mamlaka imewezesha kutolewa kwa hatifungani ya kwanza Afrika yenye ubunifu unaojumuisha vipengele vinavyogusa taasisi za umma, maboresho ya miundombinu ya maji, utunzaji wa mazingira na miradi yenye uwezo wa kujiendesha kibiashara - *Subnational Water Infrastructure Green Revenue Bond* iliyotolewa na Mamlaka ya Maji, Tanga. Vilevile, Mamlaka imeandaa Mwongozo wa Kuendesha na Kusimamia Bidhaa za Mitajihalaiki pamoja na Mwongozo ya Utoaji wa Hatifungani Zinazokidhi Misingi ya *Shariah*. Miongozo hiyo imeidhinishwa na imechapishwa kwenye Gazeti la Serikali kwa matumizi ya umma.

48. Mheshimiwa Spika, hadi Aprili 2024, Soko la Bidhaa Tanzania limeendelea kuhamasisha matumizi ya mfumo wa soko wa kielektroniki ili kuongeza idadi ya bidhaa zinazouzwa na kununuliwa kupitia mfumo

huo. Uhamasishaji umefanyika sambamba na kufanya mauzo ya bidhaa mbalimbali ikiwemo ufuta, kahawa, choroko, mbaazi, chai na kakao. Aidha, mnada wa kwanza wa zao la chai ulifanyika Novemba 2023.

3.4.6 Usimamizi wa Benki na Huduma za Fedha

49. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2023/24, Benki Kuu ya Tanzania ilipanga kukuza wastani wa ukuaji wa ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi - M3 kwa kiwango kisichopungua asilimia 10 ili kuendana na mahitaji ya shughuli za kiuchumi; kuchochea ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi; kudhibiti na kupunguza kiwango cha mikopo chechefu; na kuwa na akiba ya fedha za kigeni inayotosheleza mahitaji ya kuagiza bidhaa na huduma kutoka nje ya nchi kwa kipindi kisichopungua miezi minne (4). Aidha, kutokana na mabadiliko ya mifumo ya usimamizi wa uchumi, Benki Kuu ya Tanzania ilianza kutumia mfumo mpya unaotumia riba ya benki kuu ili kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa sera ya fedha, usimamizi wa sekta ya fedha na uchumi kwa ujumla. Aidha, utaratibu wa kutumia riba ya benki kuu katika utekelezaji wa sera ya fedha, sekta ya fedha na uchumi jumla unaenda

sambamba na mabadiliko ya mfumo wa utoaji taarifa kwa umma.

50. Mheshimiwa Spika, licha ya kukabiliwa na changamoto ya mwenendo usioridhisha wa uchumi wa dunia, ukwasi katika uchumi ulitosheleza mahitaji ya shughuli za uzalishaji ambapo ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi - M3 ulikua kwa wastani wa asilimia 15.5 katika kipindi cha nusu ya kwanza ya mwaka 2023/24, ikilinganishwa na lengo la asilimia 10.1. Aidha, mikopo kwa sekta binafsi iliongezeka kufikia ukuaji wa wastani wa asilimia 19.2 katika nusu ya kwanza ya mwaka 2023/24 ikilinganishwa na malengo ya ukuaji wa asilimia 16.4. Vilevile, akiba ya fedha za kigeni ilifikia dola za Marekani bilioni 5.5 Desemba 2023 ikilinganishwa na dola bilioni 5.4 Juni 2023, kiwango kinachotosheleza uagizaji wa bidhaa na huduma kutoka nje ya nchi kwa kipindi cha miezi 4.5, ikiwa ndani ya lengo la nchi la wastani wa miezi 4.

51. Mheshimiwa Spika, sekta ya fedha imeendelea kuwa imara, na vihatarishi kupungua kutokana na matarajio ya uchumi wa dunia kuendelea kuimarika. Sekta ya kibenki ambayo ni sehemu kubwa ya sekta ya fedha imeendelea kuwa imara, yenye kutengeneza faida, ukwasi na mtaji wa kutosha. Ubora wa rasilimali

uliendelea kuongezeka, ambapo uwiano wa mikopo chechefu ulipungua hadi asilimia 4.3 Desemba 2023 kutoka asilimia 5.5 Juni 2023. Hali hiyo inaashiria kuendelea kupungua kwa vihatarishi katika utoaji wa mikopo kutokana na kuimarika kwa shughuli za kiuchumi pamoja na hatua za kisera na kiusimamizi zinazoendelea kuchukuliwa na benki kuu ili kupunguza mikopo chechefu.

52. *Mheshimiwa Spika*, utekelezaji wa sera ya fedha katika robo ya kwanza ya mwaka 2024 umewezesha riba ya mikopo ya siku saba (7) katika soko la jumla la fedha baina ya benki kubaki ndani ya wigo wa asilimia 3.5 hadi 7.5. Wastani wa ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi ulifikia asilimia 17 ambapo sehemu kubwa ya mikopo ilielekezwa kwenye shughuli za kilimo, uchimbaji wa madini, usafirishaji na uzalishaji viwandani. Sekta ndogo ya benki imeendelea kuwa na ukwasi na mtaji wa kutosha, huku ikiendelea kutengeneza faida na uwiano wa mikopo chechefu kuendelea kuwa chini ya asilimia 5 ya mikopo yote.

53. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023, Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania ilipanga kuzalisha mapato ya shilingi bilioni 45.10, kukuza faida ya benki

kabla ya kodi ya shilingi bilioni 18.50, kutoa mikopo ya shilingi bilioni 120, thamani ya mali za Benki kufikia shilingi bilioni 562.70 na kufuatilia urejeshaji wa mikopo kutoka kwa wateja shilingi bilioni 62. Hadi Desemba 2023, Benki ilikusanya mapato ya jumla ya shilingi bilioni 41.56, sawa na asilimia 92.15 ya lengo na kutengeneza faida kabla ya kodi ya shilingi bilioni 18.79, sawa na asilimia 107.9 ya lengo. Aidha, Benki ilitoa mikopo ya shilingi bilioni 161.60, sawa na asilimia 134.67 ya lengo na thamani ya mali ilifikia shilingi bilioni 606.94, sawa na asilimia 107.86 ya lengo. Vilevile, Benki ilifuatilia urejeshaji wa mikopo ya shilingi bilioni 92.0, sawa na ufanisi wa asilimia 148.4 ya lengo.

54. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023, Benki ya Maendeleo TIB ilipanga kutoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 11.62 kwa miradi ya maendeleo kwenye sekta ya maji, nishati na uongezaji thamani mazao ya kilimo; kukusanya shilingi bilioni 41.69 kama marejesho ya mikopo kutoka kwa wateja; na kukusanya shilingi bilioni 7.39 ikiwa ni marejesho ya mikopo iliyoshindikana na kuondolewa kwenye mizania ya benki. Hadi Desemba 2023, benki ilitoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 9.74, sawa na

asilimia 83.82 ya lengo. Aidha, Benki ilipokea marejesho ya mikopo ya shilingi bilioni 42.63, sawa na asilimia 102.30 ya lengo. Vilevile, benki ilikusanya shilingi bilioni 6.51 kutoka kwa wateja kama marejesho ya mikopo iliyoshindikana na kuondolewa kwenye mizania ya benki, sawa na ufanisi wa asilimia 88.09 ya lengo.

55. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023, Benki ya Biashara Tanzania ilipanga kuzalisha mapato ya shilingi bilioni 184.2; kukuza faida kabla ya kodi ya shilingi bilioni 12.4; kutoa mikopo ya shilingi bilioni 904; kukusanya amana za wateja shilingi bilioni 1,121; kukuza mali za benki kufikia shilingi bilioni 1,446; kukuza mtaji kufikia shilingi bilioni 123.8; na kuunda mfumo wa kielektroniki wa tathmini na ufuatiliaji wa mwenendo wa mikopo. Hadi Desemba 2023, mapato ya benki yalifikia shilingi bilioni 192.1, sawa na asilimia 104.3 ya lengo; mikopo iliyotolewa ilifikia shilingi bilioni 911.2, sawa na asilimia 100.8; amana zilifikia shilingi bilioni 1,120.7, sawa na asilimia 99.9 ya lengo; mtaji wa benki ulifikia shilingi bilioni 118.9, sawa na asilimia 96 ya lengo; na benki ilikuza mali kufikia shilingi bilioni 1,389.3, sawa na asilimia 96.1 ya lengo. Aidha, benki ilipata hasara ya shilingi bilioni 44.4 kabla ya kodi

kutokana na kufutwa kwa mali chechefu iliyorithiwa ya shilingi bilioni 54.4 kutokana na kuunganishwa na benki nyingine tatu (3). Vilevile, mfumo wa kielektroniki wa tathmini na ufuatiliaji wa mwenendo wa mikopo unaendelea kusimikwa na kufungamanishwa na mifumo mingine ya benki.

56. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023, Mfuko wa Huduma Ndogo za Fedha - SELF ulipanga kutoa mikopo yenye masharti nafuu ya shilingi bilioni 44.8 kwa wajasiriamali 38,000; urejeshaji wa mikopo usipungue asilimia 95; na kutoa mafunzo ya ujasiriamali kwa walengwa au wanufaika 5,500. Hadi Desemba 2023, Mfuko umetoa mikopo yenye thamani ya shilingi bilioni 49.78, sawa na ufanisi wa asilimia 111 ya lengo kwa wajasiriamali wadogo 37,024, sawa na ufanisi wa asilimia 97 ya lengo la mwaka. Aidha, kiwango cha urejeshaji wa mikopo kilifikia asilimia 95.87 dhidi ya lengo la asilimia 95 kwa mwaka 2023. Vilevile, Mfuko umetoa elimu kwa wadau 2,705, sawa na asilimia 49.1 ya lengo la mwaka. Sababu ya kutofikia lengo la elimu ni kutokana na Mfuko kusitisha utoaji wa mikopo ya vikundi ili kufanya mapitio ya mfumo wa usimamizi wa mikopo kwa vikundi.

57. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Kampuni ya Uwekezaji wa Pamoja - UTT AMIS ilipanga kuongeza rasilimali za mifuko kwa kiwango cha asilimia 15; kuongeza idadi ya wawekezaji kwa asilimia 5; na kuhamasisha taasisi za Serikali, mifuko ya hifadhi za jamii, mashirika na vikundi mbalimbali vya kijamii kama vile SACCOS kujiunga na mifuko ya UTT AMIS. Hadi Aprili 2024, rasilimali za mifuko ziliongezeka hadi shilingi bilioni 2,012.8 kutoka shilingi bilioni 1,535.8 Juni 30, 2023, sawa na ongezeko la asilimia 31.1; na idadi ya wawekezaji kwenye mifuko ya uwekezaji wa pamoja iliongezeka kwa asilimia 19.2. Sababu za kuvuka malengo ya 2023/24 ni kuongezeka kwa uelewa wa wananchi kuhusu faida ya uwekezaji wa pamoja; matumizi ya teknolojia katika utoaji huduma na ongezeko la mawakala waliosajiliwa katika Soko la Hisa la Dar es Salaam.

58. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania ilipanga kufanya uchambuzi wa mikataba ya bima mtawanyo kwa kampuni 32; kufanya ukaguzi wa kampuni za bima; kuandaa mwongozo wa bima za kilimo; kuhamasisha wadau wa bima kuandaa bidhaa za sekta ya kilimo; na kupokea na kushughulikia

malalamiko ya wateja wa bima kwa wakati. Aidha, Shirika la Bima la Taifa lilipanga kukamilisha taratibu za kupata ithibati ya cheti cha ubora cha utoaji huduma kwa wateja (ISO 9001:2015); kuongeza wateja wapya 116 wa bidhaa za taasisi; na kubuni bidhaa tatu (3) mpya zitakazokidhi mahitaji ya soko.

59. Mheshimiwa Spika, hadi Aprili 2024, Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania imekamilisha uchambuzi wa mikataba 344 ya bima mtawanyo kwa kampuni 29, sawa na asilimia 90.6 ya lengo; imefanya ukaguzi kwa wadau wa bima 259; kuandaa Mwongozo wa Bima za Kilimo ; na kampuni 14 za bima zimeanzisha Konsotia ya Kilimo - *Tanzania Agriculture Insurance Consortium* (TAIC) iliyozinduliwa Julai 01, 2023. Aidha, Mamlaka imepokea na kushughulikia malalamiko 288 ya wateja wa bima. Vilevile, Shirika la Bima la Taifa limefanikiwa kupata ithibati ya cheti cha ubora cha ISO 9001 :2015 pamoja na cheti cha ubora kutoka Shirika la Viwango Tanzania ; na kuandikisha wateja wapya 222, sawa na ufanisi wa asilimia 191.4.

3.4.7 Usimamizi wa Takwimu Rasmi

60. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2023/24, Ofisi ya Taifa ya Takwimu ilipanga kusambaza matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2022; kutoa elimu kwa umma kuhusu matumizi ya takwimu za sensa; kuendelea kuandaa taarifa za sensa za kisekta kulingana na ratiba; na kufanya tafiti za kitaalamu kuhusu watu wenye uwezo wa kufanya kazi, mapato na matumizi ya kaya binafsi, ajira, mapato na ustawi wa watoto katika jamii.

61. **Mheshimiwa Spika**, hadi mwezi Aprili 2024, Ofisi ya Taifa ya Takwimu imeendelea kusambaza matokeo ya Sensa kwa kutumia teknolojia ikiwemo tovuti, kanzidata na programu tumizi kupitia simu za kiganjani kwa lengo la kuwafikia wadau wengi iwezekanavyo. Aidha, uchambuzi wa kina, kuandaa kanzidata ya viashiria vya watu wenye ulemavu, utoaji wa elimu na mafunzo kuhusu matumizi ya matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2022 umeendelea kufanyika. Uchambuzi unaoendelea kwa sasa ni takwimu za ndoa na uzazi, elimu, hali ya umaskini kwa kutumia viashiria visivyotumia fedha - *non-monetary items* na makadirio ya idadi ya watu

kuanzia mwaka 2023 hadi mwaka 2063. Vilevile, kazi ya uchambuzi wa viashiria vilivyoainishwa katika dodoso la sensa imekamilika kwa asilimia 80 kama ilivyoainishwa katika Mwongozo wa Taifa wa Uchambuzi wa Matokeo ya Sensa ya Mwaka 2022 na ule wa Umoja wa Mataifa. Kadhalika, utoaji wa mafunzo kuhusu matumizi ya matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2022 umefanyika kwa asasi za kiraia kupitia vyama vinavyowaunganisha, viongozi wa kimila na mabalozi wa Tanzania nje ya Nchi. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja na Utafiti wa Afya ya Uzazi na Mtoto na Viashiria vya Malaria wa Mwaka - TDHS/MIS (2022) ambao ulikamilika na matokeo kuzinduliwa Oktoba 28, 2023, Utafiti wa Watu Wenye Uwezo wa Kufanya Kazi wa mwaka 2024 na Utafiti wa Ajira na Mapato wa Mwaka 2023 katika Sekta Rasmi Nchini.

3.4.8 Usimamizi wa Ununuzi wa Umma

62. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023/24, Mamlaka ya Udhhibiti wa Ununuzi wa Umma ilipanga kuendelea na ujenzi wa mfumo wa ununuzi wa umma kwa njia ya mtandao awamu ya pili; kutoa mafunzo kwa watumishi 2,000 kutoka katika taasisi nunuzi

1,000 na wazabuni 5,000 kuhusu mfumo mpya wa kielektroniki wa ununuzi wa umma; kufanya kaguzi ya thamani ya fedha katika taasisi nunuzi 85 na kaguzi ya ukidhi wa sheria kwa taasisi nunuzi 300; na kufanya mapitio ya nyaraka sanifu za zabuni. Aidha, Mamlaka ya Rufani ya Zabuni za Umma ilipanga kutoa mafunzo kwa wajumbe, wafanyakazi wa mamlaka, wazabuni na taasisi nunuzi kuhusu utumiaji wa mfumo wa kielektroniki wa kusajili na kusimamia rufaa zitokanazo na michakato ya ununuzi wa umma. Vilevile, Wakala wa Huduma ya Ununuzi Serikalini ulipanga kuanza ujenzi wa ofisi ya Mkoa wa Kigoma, na ofisi na vituo vya mafuta katika mikoa ya Njombe na Arusha pamoja na Wilaya ya Kahama, Korogwe na Masasi; kuboresha mfumo wa GIMIS ili kuwezesha matumizi ya kadi katika huduma za ununuzi wa mafuta; na kufanya upembuzi yakinifu ili kubaini uwezekano na mahitaji ya kuunganisha mfumo wa GIMIS na pampu pamoja na tanki za mafuta.

63. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, Mamlaka ya Udhhibiti wa Ununuzi wa Umma imekamilisha ujenzi wa Mfumo wa Kielektroniki wa Ununuzi wa Umma - NeST awamu ya kwanza na umeanza kutumika rasmi Oktoba 2023; watumishi 12,812 kutoka taasisi 813,

wazabuni 2,259 na makundi maalumu 248 wamepatiwa mafunzo kuhusu matumizi ya Mfumo wa NeST; ukaguzi wa ukidhi wa sheria umefanyika kwa taasisi nunuzi 239, sawa na asilimia 79.7 ya lengo; na Mamlaka imefanya ukaguzi wa thamani ya fedha kwa taasisi nunuzi 89, sawa na asilimia 104.7 ya lengo. Aidha, mafunzo kuhusu utumiaji wa mfumo wa kielektroniki wa kusajili na kushughulikia rufaa za ununuzi wa umma yametolewa kwa wajumbe na wafanyakazi wa Mamlaka ya Rufani ya Zabuni za Umma; na jumla ya mashauri 41 yamepokelewa, kusikilizwa na kutolewa uamuzi.

64. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, Wakala wa Huduma ya Ununuzi Serikalini umetekeleza miradi ya ujenzi katika mkoa ya Arusha (asilimia 15), Njombe (asilimia 7), Kigoma (asilimia 13) na Wilaya ya Kahama mradi upo katika hatua za awali - *mobilization*. Mradi wa Kigoma unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa Novemba 2024, miradi ya Arusha na Njombe inatarajiwa kukamilika mwishoni mwa Aprili 2025 na mradi wa Korogwe upo katika hatua za ufuatiliaji wa hati ya kiwanja. Aidha, Wakala umetangaza zabuni ya uboreshaji wa mfumo wa GIMIS ili kuwezesha matumizi ya kadi katika huduma

za ununuzi wa mafuta. Vilevile, katika kipindi hicho, Wakala umekamilisha andiko na hadidu za rejea kwa ajili ya kumpata mshauri elekezi kufanya upembuzi yakinifu ili kubaini mahitaji ya kuunganisha mfumo wa GIMIS na miundombinu ya mafuta, yaani pampu na matenki kwa lengo la kuongeza tija na udhibiti wa huduma ya mafuta.

3.4.9 Michango ya Taasisi za Wizara katika Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali

65. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023/24, taasisi za Wizara ya Fedha zilitarajia kuchangia Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali jumla ya shilingi bilioni 239.05, ikijumuisha gawio shilingi bilioni 231.20 na michango ya asilimia 15 ya mapato ghafi shilingi bilioni 7.85. Hadi Aprili 2024, taasisi za wizara zimechangia jumla ya shilingi bilioni 108.37, sawa na asilimia 45.33 ya lengo la mwaka. Kati ya kiasi hicho, shilingi bilioni 100.80 zimetokana na gawio, ikiwa ni ufanisi wa asilimia 44 na michango ya asilimia 15 ya mapato ghafi shilingi bilioni 7.57, sawa na ufanisi wa asilimia 96.

3.4.10 Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

66. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023/24 taasisi zilizo chini ya wizara zilitarajia kutekeleza jumla ya miradi 11 ikijumuisha ujenzi wa madarasa, maktaba, kumbi za mihadhara, migahawa, maabara za kompyuta, nyumba za watumishi na majengo ya ofisi. Hadi Aprili 2024, miradi mitatu (3) imekamilika na kuanza kutoa huduma na miradi nane (8) ipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Miradi iliyokamilika ni jengo la ofisi za makao makuu ya Mamlaka ya Udhhibiti wa Ununuzi wa Umma, jijini Dodoma; na ukumbi wa mihadhara awamu ya pili na hosteli ya wanafunzi awamu ya kwanza katika Chuo cha Mipango ya Maendeleo Vijijini Kampasi ya Dodoma na Mwanza mtawalia.

67. *Mheshimiwa Spika*, miradi iliyo katika hatua mbalimbali za utekelezaji ni pamoja na: ujenzi wa jengo la utawala na uzio katika Chuo cha Takwimu Mashariki mwa Afrika (asilimia 98); ujenzi wa jengo la utawala (asilimia 97) na utawala na taaluma (asilimia 35) katika Taasisi ya Uhasibu Tanzania Kampasi ya Mwanza na Kigoma mtawalia; ujenzi wa hosteli ya wanafunzi awamu ya tatu (asilimia 80) na hosteli ya

wanafunzi awamu ya pili (asilimia 5) katika Chuo cha Mipango ya Maendeleo Vijijini kwa Kampasi ya Miyuji na Mwanza mtawalia; na ujenzi wa jengo la utawala (asilimia 93) na hosteli mbili (2) za wanafunzi (asilimia 49) katika Chuo cha Uhasibu Arusha Kampasi ya Babati.

3.5 Mwenendo wa Utekelezaji wa Vipaumbele vya Fungu 045 - Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi

68. *Mheshimiwa spika*, katika mwaka 2023/24, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi ilipanga kufanya ukaguzi wa rasilimali za umma kwa Serikali Kuu, Mamlaka za Serikali za Mitaa na Mashirika ya Umma; kufanya kaguzi za kiufundi, ufanisi, maalumu, kiuchunguzi, miradi ya maendeleo na mifumo ya TEHAMA; kuimarisha matumizi ya TEHAMA ndani ya ofisi; na kuendelea na ujenzi na ukarabati wa ofisi mikoani.

69. *Mheshimiwa Spika*, hadi Aprili 2024, Ofisi imefanya kaguzi 1,450 ikijumuisha ukaguzi wa Serikali Kuu (537), Mamlaka za Serikali za Mitaa (625), Mashirika ya Umma (215), Ukaguzi wa Ufanisi (14), Kiufundi (10), Kiuchunguzi (7), Maalumu (12) na Mifumo ya TEHAMA (30). Aidha, Ofisi imekamilishaji kuandaa Ripoti jumuishi sita (6) za Mdhibiti na

Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali zilizowasilishwa kwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Machi 28, 2024.

3.6 Changamoto za Utekelezaji wa Mpango na Bajeti na Mikakati ya Kukabiliana nazo

3.6.1 Changamoto

70. Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa mpango na bajeti ya mwaka 2023/24, wizara imekabiliana na changamoto zifuatazo:

- i. Huduma hafifu ya matengenezo ya mashine za EFD, kukosekana kwa mtandao na mwamko mdogo wa wananchi kudai na kutoa risiti za kielektroniki za EFD;
- ii. Kuongezeka kwa mahitaji ya ziada ya rasilimali fedha kutokana na athari za mabadiliko ya tabianchi; na
- iii. Baadhi ya walipakodi kuficha taarifa za miamala ya kibiashara na kuendelea kuwepo kwa biashara za magendo, hususan mipakani na mwambao wa bahari.

3.6.2 Mikakati ya Kukabiliana na Changamoto

71. Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na changamoto zilizojitokeza, wizara imechukua hatua mbalimbali kama ifuatavyo:

- i. Kuhamasisha matumizi ya mfumo wa *Virtual Fiscal Devices* (VFD) kutoa risiti kama mbadala wa mashine za EFD;
- ii. Kuendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa kudai na kutoa risiti za kielektroniki;
- iii. Kuimarisha soko la ndani la fedha ili kuwezesha utekelezaji wa baadhi ya miradi kwa kutumia vyanzo mbadala vya mapato;
- iv. Kufanya mapitio ya mipango na bajeti ili kugharamia mahitaji ya ziada ya kurejesha miundombinu iliyoathirika na mabadiliko ya tabianchi;
- v. Kuboresha mifumo ya usimamizi wa mapato ikiwemo doria mipakani na mwambao wa bahari ili kudhibiti biashara za magendo na udanganyifu; na
- vi. Kufungamanisha mifumo ya mipango na bajeti za kissekta na mifumo ya kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi.

4.0 MAPENDEKEZO YA MPANGO NA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2024/25

72. Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa taarifa ya utekelezaji wa vipaumbele na majukumu ya wizara pamoja na taasisi kwa mwaka 2023/24, sasa napenda kuwasilisha Mapendekezo ya Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2024/25.

73. Mheshimiwa Spika, mpango na bajeti ya wizara kwa mwaka 2024/25 umeandaliwa kwa kuzingatia sera, mikakati, sheria, mipango na miongozo ya kitaifa, kikanda na kimataifa ikiwemo: Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020; Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22 - 2025/26; Hotuba ya Mheshimiwa Rais wakati wa Uzinduzi wa Bunge la 12 la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; Mapendekezo ya Serikali ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2024/25; Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Serikali kwa Mwaka 2024/25; Sheria ya Bajeti, Sura 439 pamoja na kanuni zake; mikakati na makubaliano mbalimbali ya kikanda na kimataifa; Mkakati wa Taifa Dhidi ya Rushwa Awamu ya Nne; Mpango Mkakati wa Wizara wa Miaka Mitano

2021/22 - 2025/26 uliofanyiwa mapitio ya muda wa kati; na masuala mtambuka ikijumuisha jinsia, lishe, mazingira, mabadiliko ya tabianchi na UKIMWI.

4.1 Vipaumbele vya Mpango na Bajeti ya Wizara

74. Mheshimiwa Spika, vipaumbele vya mafungu ya Wizara ya Fedha kwa mwaka 2024/25 ni kama ifuatavyo:

- i. Kutafuta na kukusanya mapato ya shilingi trilioni 44.19 kati ya maoteo ya shilingi trilioni 49.35 kwa ajili ya utekelezaji wa mpango na bajeti ya Serikali;
- ii. Kuimarisha na kusimamia mifumo ya mapato, matumizi na mali za Serikali ikiwemo IDRAS, TANCIS, MUSE, NeST, CBMS na GAMIS;
- iii. Kuhudumia deni la Serikali kwa wakati na kuboresha kanzidata ya kutunza taarifa za deni;
- iv. Kutoa elimu ya huduma za fedha kwa wananchi kwa lengo la kukuza huduma jumuishi za fedha nchini; na
- v. Kujenga uwezo kwa wakaguzi wa ndani, kamati za ukaguzi pamoja na waratibu wa usimamizi wa vihatarishi katika taasisi za umma.

4.2 Vipaumbele vya Mpango na Bajeti kwa Fungu 045 - Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi

75. Mheshimiwa Spika, vipaumbele vya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka 2024/25 ni pamoja na:

- i. Kufanya ukaguzi wa mapato na matumizi ya rasilimali za umma kama yalivyoidhinishwa na Bunge mwaka 2023/24;
- ii. Kufanya kaguzi za kiufundi, ufanisi, miradi ya maendeleo na mifumo ya TEHAMA;
- iii. Kufanya kaguzi maalumu na kiuchunguzi kulingana na mahitaji;
- iv. Kuendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kujenga na kukarabati ofisi za mikoa; na
- v. Kuzijengea uwezo Kamati za Kudumu za Bunge za Usimamizi na za Kisekta ili kuzielewa Ripoti za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali.

4.3 Vipaumbele vya Taasisi za Wizara kwa Mwaka 2024/25

76. Mheshimiwa Spika, kama nilivyoeleza hapo awali, baadhi ya majukumu ya wizara yanatekelezwa kupitia taasisi za elimu, bodi za kitaalamu na kitaaluma, usimamizi wa masuala ya fedha, kodi, ununuzi na ugavi, michezo ya kubahatisha, uwekezaji

pamoja na takwimu. Vipambebele vya taasisi hizo kwa mwaka 2024/25 ni kama ifuatavyo:

4.3.1 Mafunzo, Tafiti na Ushauri wa Kitaalamu

77. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/25, taasisi tano (5) za elimu zilizo chini ya wizara zinatarajia kudahili jumla ya wanafunzi 86,098, ikijumuisha ngazi ya astashahada 12,450, stashahada 18,848, shahada 49,549 na uzamili 5,251. Kati ya idadi hiyo, Chuo cha Usimamizi wa Fedha kinatarajia kudahili wanafunzi 17,775, Taasisi ya Uhasibu Tanzania wanafunzi 30,972, Chuo cha Uhasibu Arusha wanafunzi 19,136, Chuo cha Mipango ya Maendeleo Vijijini wanafunzi 16,652 na Chuo cha Takwimu Mashariki mwa Afrika wanafunzi 1,563. Aidha, taasisi hizo zinatarajia kuendeleza watumishi 152 kitaaluma katika ngazi ya shahada ya uzamili (26) na uzamivu (126). Vilevile, taasisi hizo zinatarajia kufanya tafiti 85 na kutoa huduma elekezi 818.

78. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa miradi ya maendeleo, katika mwaka 2024/25, taasisi za elimu zinatarajia kupokea shilingi bilioni 8.94 kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali kwa ajili ya utekelezaji wa

miradi mitano (5) inayolenga kuimarisha na kuboresha mazingira ya kufundishia na kujifunzia.

4.3.2 Usimamizi wa Kodi na Mashauri ya Kodi

79. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/25, Mamlaka ya Mapato Tanzania inatarajia kukusanya mapato ya kodi na yasiyo ya kodi ya jumla ya shilingi trilioni 29.42. Kati ya kiasi hicho, shilingi trilioni 28.87 ni mapato ya kodi na shilingi bilioni 541.10 ni mapato yasiyo ya kodi. Aidha, Mamlaka itaendelea kutekeleza mkakati wa kudhibiti biashara za magendo ili kupunguza mianya ya upotevu wa mapato ya Serikali. Vilevile, Mamlaka inatarajia kupokea jumla ya shilingi bilioni 25.97 kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo ikiwemo kuimarisha na kuboresha mifumo ya usimamizi wa mapato ya Serikali, kununua vitendea kazi na kuboresha mazingira mahali pa kazi, hususan majengo ya ofisi.

80. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/25, Bodi ya Rufani za Kodi inatarajia kusajili, kusikiliza na kutolea maamuzi mashauri ya kodi yanayotokana na maamuzi ya Kamishna Mkuu wa Mamlaka ya Mapato Tanzania; kuandaa Juzuu ya Taarifa za Sheria za

Kodi Tanzania; na kuhuisha Sheria ya Rufani za Kodi, Sura 408 pamoja na kanuni zake. Vilevile, Baraza la Rufani za Kodi linatarajia kusajili, kusikiliza na kutolea maamuzi mashauri ya kodi yanayotokana na maamuzi ya Bodi ya Rufani za Kodi. Kadhalika, Taasisi ya Usuluhishi wa Malalamiko na Taarifa za Kodi inatarajia kutoa elimu kwa umma kuhusu majukumu ya taasisi; kupokea na kutatua malalamiko ya walipakodi; kukamilisha ujenzi wa mfumo wa kupokea na kuchakata malalamiko; kuratibu kutungwa kwa sheria mpya ya taasisi; na kujenga uwezo kwa watumishi katika maeneo ya uendeshaji na usuluhishi wa malalamiko.

4.3.3 Usimamizi wa Taaluma na Utaalamu wa Masuala ya Fedha

81. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/25, Bodi ya Taifa ya Wahasibu na Wakaguzi wa Hesabu inatarajia kusajili wahasibu na wakaguzi wa hesabu 300 katika ngazi mbalimbali za uanachama; kutoa mafunzo ya uandaaji na ukaguzi wa taarifa za fedha kwa wahasibu na wakaguzi 12,500; kufanya ukaguzi wa ubora wa uandaaji wa taarifa za fedha kwa taasisi na kampuni 75; kufanya ukaguzi wa ubora wa kazi za

ukaguzi wa hesabu kwa kampuni 65 za ukaguzi; kuendesha mitihani ya kitaaluma katika ngazi mbalimbali kwa awamu mbili kwa watahiniwa 14,540; kuendesha mitihani ya kitaaluma kwa wahitimu wenye sifa za nje ya nchi wanaosimamia miradi ya maendeleo na uwekezaji kwa awamu mbili kwa watahiniwa 1,451; na kutoa mafunzo ya astashahada ya juu ya viwango vya uandaaji wa hesabu katika sekta ya umma kwa wahitimu 150. Aidha, Bodi ya Wataalamu wa Ununuzi na Ugavi inatarajia kufanya ukaguzi wa ukidhi wa Sheria ya Bodi kwa taasisi za umma na binafsi na kuhuisha kanzidata ya wataalamu wa ununuzi na ugavi. Vilevile, Bodi inatarajia kusajili wataalamu 3,500 wa ununuzi na ugavi; kuendesha mafunzo na ushauri wa kitaalamu kwa watahiniwa 6,500; na kuendesha mitihani ya kitaaluma kwa watahiniwa 4,000.

4.3.4 Usimamizi wa Michezo ya Kubahatisha

82. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2024/25, Bodi ya Michezo ya Kubahatisha imepanga kutoa leseni 12,456 ikijumuisha leseni mpya 1,126 na kuhuishwa leseni 11,330; kufanya kaguzi 12 kwa kuzingatia vihatarishi katika michezo mbalimbali ya kubahatisha;

kutekeleza operesheni nne (4) za kutokomeza michezo haramu ya kubahatisha; kukusanya mapato yatokanayo na michezo ya kubahatisha ya jumla ya shilingi bilioni 24.89; kuendelea kuelimisha jamii juu ya athari hasi za michezo ya kubahatisha; na kusimamia uendeshaji wa Bahati Nasibu ya Taifa.

4.3.5 Usimamizi wa Masoko ya Mitaji, Dhamana na Bidhaa

83. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024/25, Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana imepanga kuandaa mwongozo wa usimamizi wa mitaji ubia (*venture capital*); kutoa elimu kwa umma kuhusu fursa na faida za masoko ya mitaji; kuidhinisha bidhaa mpya mbili (2) kuwezesha taasisi na kampuni katika sekta ya umma na binafsi kupata fedha za kugharamia biashara na miradi ya maendeleo; na kuboresha mifumo ya usimamizi wa shughuli za masoko ya mitaji. Aidha, Soko la Bidhaa Tanzania linatarajia kuanza ujenzi wa jengo la ofisi makao makuu Dar es Salaam lenye thamani ya shilingi bilioni 8.35 ikiwa ni ruzuku kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali.

4.3.6 Usimamizi wa Benki na Huduma za Fedha

84. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024/25, Benki Kuu ya Tanzania itaendelea kutekeleza sera ya fedha kwa kutumia mfumo mpya unaotumia riba ya benki kuu. Kulingana na mwenendo wa uchumi wa dunia, utekelezaji wa sera ya fedha kwa mwaka 2024/25 unatarajiwa kuendelea kudhibiti mfumuko wa bei kuwa ndani ya lengo la asilimia 5; kudhibiti kiwango cha riba za mikopo ya siku saba (7) baina ya benki; kudhibiti mwenendo wa sera ya fedha ili kunaendana na malengo ya utekelezaji wa programu ya *Extended Credit Facility* (ECF); kufuatilia taasisi za fedha kupanga riba na viwango vya kubadilisha fedha kwa kuzingatia nguvu ya soko; na kushiriki katika soko la jumla la fedha za kigeni baina ya benki ili kudhibiti akiba ya fedha za kigeni.

85. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024, Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania imepanga kuzalisha mapato ya shilingi bilioni 56.54; kukuza faida ya Benki kabla ya kodi hadi shilingi bilioni 20.83 kutoka shilingi bilioni 18.79 ya mwaka 2023; kutoa mikopo ya jumla ya shilingi bilioni 197 ikilinganishwa na shilingi bilioni 161.6 zilizotolewa mwaka 2023; kuongeza thamani ya

mali za Benki kufikia shilingi bilioni 866.23 kutoka shilingi bilioni 606.94 mwaka 2023; na kufuatilia marejesho ya mikopo shilingi bilioni 70 kutoka kwa wateja.

86. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024, Benki ya Maendeleo TIB imepanga kuongeza mtaji wa benki hadi shilingi bilioni 204.61 kutoka shilingi bilioni 86.61 mwaka 2023; kutoa mikopo ya shilingi bilioni 89.02 ikilinganishwa na shilingi bilioni 9.74 mwaka 2023; kuongeza mali za benki hadi shilingi bilioni 545.48 kutoka shilingi bilioni 425.15 mwaka 2023; kukusanya marejesho ya mikopo iliyo nje ya mizania ya benki shilingi bilioni 17.44 na mkopo iliyoko katika mizania ya benki shilingi bilioni 30.38; na kusimika mifumo mitatu (3) ya TEHAMA ili kuongeza ufanisi katika utendaji kazi.

87. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024, Benki ya Biashara Tanzania imepanga kuzalisha mapato ya shilingi bilioni 225; kukuza faida ya benki kabla ya kodi shilingi bilioni 37.3; kutoa mikopo ya shilingi bilioni 1,173; kukusanya amana za wateja shilingi bilioni 1,340; kukuza mali za benki hadi shilingi bilioni 1,701 kutoka shilingi bilioni 1,389.3 mwaka 2023; kukuza

mtaji wa benki hadi shilingi bilioni 147 kutoka shilingi bilioni 118.9 mwaka 2023; kuongeza idadi ya wateja hadi 881,122 kutoka wateja 831,122 mwaka 2023; na kukamilisha uundaji na usimikaji wa mfumo wa kielektroniki wa tathmini na ufuatiliaji wa mwenendo wa mikopo.

88. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024, Mfuko wa Huduma Ndogo za Fedha - SELF unatarajia kutoa mikopo yenye masharti nafuu ya shilingi bilioni 48 kwa wajasiriamali 48,000; kukuza faida kabla ya kodi hadi shilingi bilioni 3.28 kutoka shilingi bilioni 1.89 mwaka 2023; kukuza mtaji hadi shilingi bilioni 65.48 kutoka shilingi bilioni 61.14 mwaka 2023; kuongeza idadi ya wateja hadi 48,000 kutoka wateja 37,024 mwaka 2023; kukusanya marejesho ya mikopo iliyo nje ya mizania ya mfuko shilingi bilioni 2 na mikopo iliyo katika mizania shilingi bilioni 48.53; na kukusanya mapato ya jumla ya shilingi bilioni 11.03.

89. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024/25, Kampuni ya Uwekezaji wa Pamoja - UTT AMIS inatarajia kuongeza rasilimali za mifuko hadi shilingi bilioni 2,642.7 kutoka shilingi bilioni 2,012.8 mwaka 2023/24; kuongeza idadi ya wawekezaji hadi 367,500 kutoka 310,806 mwaka 2023/24; na kukuza faida

kabla ya kodi hadi shilingi bilioni 28.03 kutoka shilingi bilioni 18.82 mwaka 2023/24.

90. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2024/25, Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania inatarajia kujenga mfumo wa kielektroniki wa ukusanyaji wa mapato ya tozo za ada ya bima; kukamilisha ujenzi wa jengo la ofisi jijini Dodoma kwa gharama ya shilingi bilioni 3.80; kufanya ukaguzi kwa wadau wa bima 259 (kampuni 25 na matawi 30, madalali 66, mawakala 150, benkiwakala 10 na matawi 20 na wauza bima kidijiti nane (8)); kuchambua mikataba ya bima mtawanyo kwa kampuni 36; kutoa elimu ya bima kwa umma; kuidhinisha bidhaa mpya tano (5) zinazokidhi mahitaji ya watu wenye kipato cha chini; na kuongeza wasajili wapya wa bima 105.

91. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2024/25, Shirika la Bima la Taifa linatarajia kuendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu bidhaa na huduma za shirika; kuboresha utoaji huduma kwa wateja kupitia uandikishaji wa Cheti cha Ubora (ISO 9001:2015) katika ofisi 11 za kanda; kupunguza muda wa malipo ya madai kutoka siku 16 hadi saba (7); kuongeza wateja wapya 324 wa bidhaa za taasisi kutoka wateja

222 mwaka 2023/24; kubuni bidhaa mpya mbili (2) na kuboresha bidhaa tatu (3) kuendana na mahitaji ya soko; kukuza faida kabla ya kodi hadi shilingi bilioni 85.57 kutoka shilingi bilioni 51.42; na kuongeza mapato ya taasisi kutoka shilingi bilioni 244.34 hadi shilingi bilioni 314.78.

4.3.7 Usimamizi wa Takwimu Rasmi

92. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024/25, Ofisi ya Taifa ya Takwimu inatarajia kuendelea na jukumu lake la msingi la kutoa takwimu rasmi za kijamii, kiuchumi na mazingira kama ilivyoainishwa katika Sheria ya Takwimu, SURA 351. Aidha, shabaha nyingine ni kuchambua, kusambaza na kutoa mafunzo kuhusu matumizi ya matokeo ya Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2022 katika ngazi ya halmashauri, majimbo, kata, shehia, mtaa, kijiji hadi kitongoji; kuendelea na Utafiti wa Watu Wenye Uwezo wa Kufanya Kazi wa Mwaka 2024; Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya Binafsi na Ufuatiliaji wa Kaya wa Mwaka 2024/25; Utafiti wa Kilimo wa Mwaka 2023/24; na kufanya Sensa ya Uzalishaji Bidhaa Viwandani. Vilevile, Ofisi ya Taifa ya Takwimu kwa kushirikiana na Ofisi ya Mtakwimu Mkuu Zanzibar inatarajia

kujenga majengo ya ofisi katika mikoa ya Pemba, Lindi na Simiyu kwa gharama ya shilingi bilioni 3.4 kila moja kwa ajili ya kuhudumia mkoa wa Pemba, Kanda ya Kusini na Kanda ya Ziwa. Kadhalika, Ofisi ya Taifa ya Takwimu kwa kushirikiana na Benki ya Dunia inatarajia kujenga kituo cha kisasa cha kuchakata takwimu Jijini Dodoma.

4.3.8 Usimamizi wa Ununuzi wa Umma

93. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2024/25, Mamlaka ya Udhibiti wa Ununuzi wa Umma inatarajia kukamilisha ujenzi wa moduli tatu (3) za mfumo wa NeST; kufanya tafiti tatu (3) kuhusu matumizi ya fomula ya mabadiliko ya bei katika miradi ya ujenzi, ununuzi endelevu na matumizi ya *force account*, na ununuzi kwa njia ya mzabuni mmoja ikilinganishwa na ushindani; kuandaa na kupitia nyaraka sanifu 42 na miongozo tisa (9) ya ununuzi wa umma kwa matumizi ya taasisi nunuzi; kutoa elimu kuhusu matumizi ya mfumo wa NeST na Sheria ya Ununuzi wa Umma, Sura 410 kwa watumishi 8,160 kutoka katika wizara, taasisi za serikali, sekretarieti za mikoa na halmashauri, wazabuni 4,000, asasi za kiraia 100, makundi maalumu 110 na wanafunzi 4,000 wa vyuo

vikuu; na kufanya ukaguzi wa ununuzi kwa taasisi nunuzi 500.

94. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024/25, Mamlaka ya Rufani ya Zabuni za Umma imepanga kusajili na kusikiliza rufaa 55; kutoa mafunzo kwa wazabuni 800 kuhusu moduli ya kupokea na kushughulikia malalamiko na rufaa; na kutoa mafunzo kwa wakuu wa idara/vitengo 300 vya ununuzi na sheria kuhusu usimamizi wa malalamiko na rufaa kwa njia ya kielektroniki. Wakala wa Huduma ya Ununuzi Serikalini unatarajia kununua magari manne (4) ya kusafirishia mafuta; kuunganisha mfumo wa GIMIS na pampu na matenki ya mafuta; na kuanzisha utoaji wa huduma za mafuta kwa kutumia kadi kupitia mfumo wa GIMIS. Aidha, Wakala unatarajia kujenga ofisi, ghala na kituo cha mafuta katika Wilaya ya Mbarali (Mbeya), Masasi (Mtwara), Korogwe (Tanga) na Jiji la Arusha; na ujenzi wa ofisi ya Mkoa Dar es Salaam.

4.3.9 Michango ya Taasisi za Wizara katika Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali

95. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024/25, taasisi za Wizara ya Fedha zinatarajia kuchangia Mfuko

Mkuu wa Hazina ya Serikali jumla ya shilingi bilioni 233.99. Kati ya kiasi hicho, gawio ni shilingi bilioni 224.15 na mchango wa asilimia 15 ya mapato ghafi shilingi bilioni 9.84.

4.4 Mapendekezo ya Bajeti ya Mafungu ya Wizara na Fungu 045 - Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa Mwaka 2024/25

4.4.1 Mapato

96. *Mheshimiwa Spika*, kati ya shilingi trilioni 49.35 zinazokadiriwa kukusanywa na Serikali kwa mwaka 2024/25, Wizara ya Fedha imekadiriwa kutafuta na kukusanya jumla ya shilingi trilioni 44.19. Kati ya kiasi hicho, Mamlaka ya Mapato Tanzania inatarajiwa kukusanya jumla ya shilingi trilioni 29.42, misaada na mikopo nafuu shilingi trilioni 5.13, mikopo ya kibiashara kutoka vyanzo vya ndani na nje shilingi trilioni 9.60 na maduhuli shilingi bilioni 45.01. Aidha, Fungu 045 – Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi inakadiriwa kukusanya shilingi milioni 850 ikiwa ni mapato ya kodi ya pango kutokana na upangishaji wa majengo ya Ofisi yaliyopo katika mikoa mbalimbali nchini.

4.4.2 Matumizi

97. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2024/25, Wizara ya Fedha inaomba kuidhinishiwa matumizi ya jumla ya shilingi trilioni 18.17 kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo kwa mafungu nane (8) ya kibajeti. Kati ya kiasi hicho, shilingi trilioni 17.63 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida ikijumuisha huduma ya deni la Serikali shilingi trilioni 13.13, mishahara shilingi bilioni 946.45, matumizi mengineyo shilingi bilioni 937.30 kwa mafungu ya wizara na taasisi zake, Huduma za Mfuko Mkuu shilingi trilioni 2.61 na matumizi ya maendeleo shilingi bilioni 544.05. Aidha, ninaomba Fungu 045 – Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi iidhinishiwe jumla ya shilingi bilioni 112.73 kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo. Kati ya kiasi hicho, shilingi bilioni 101.26 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi bilioni 11.47 matumizi ya maendeleo. Mchanganuo wa matumizi kwa mafungu nane (8) ya kibajeti ya Wizara ya Fedha na Fungu 045 – Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi umeoneshwa katika **Jedwali Na.1** na mchanganuo wa kina katika **Kiambatisho Na.4**

Jedwali Na.1: Mchanganuo wa Matumizi ya Mafungu ya Wizara ya Fedha na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka 2024/25

FUNGU	JINA LA FUNGU	MATUMIZI YA KAWAIDA	MATUMIZI YA MAENDELEO	JUMLA KUU
1	Deni la Serikali	13,131,838,005,000	0	13,131,838,005,000
6	Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali	13,046,426,000	1,229,451,000	14,275,877,000
10	Tume ya Pamoja ya Fedha	4,408,314,000	1,598,249,000	6,006,563,000
13	Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu	3,768,237,000	0	3,768,237,000
21	Hazina	1,635,427,521,000	495,063,000,000	2,130,490,521,000
22	Huduma za Mfuko Mkuu	2,629,932,850,000	0	2,629,932,850,000
23	Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali	62,362,459,000	7,292,385,000	69,654,844,000
50	Wizara ya Fedha	149,621,451,000	38,864,752,000	188,486,203,000
JUMLA MAFUNGU YA WIZARA		17,630,405,263,000	544,047,837,000	18,174,453,100,000
45	Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi	101,260,832,000	11,468,000,000	112,728,832,000
JUMLA MAFUNGU YOTE		17,731,666,095,000	555,515,837,000	18,287,181,932,000

Chanzo: Wizara ya Fedha

5.0 HITIMISHO

98. **Mheshimiwa Spika**, kabla ya kuhitimisha hoja yangu, napenda kutumia fursa hii kumpongeza na kumshukuru Mheshimiwa Hamad Hassan Chande (Mb.), Naibu Waziri wa Fedha kwa ushirikiano anaoendelea kunipatia katika kusimamia utekelezaji wa majukumu ya wizara. Aidha, nawashukuru watendaji wakuu wa wizara na taasisi zake wakiongozwa na Dkt. Natu E. Mwamba, Katibu Mkuu na Mlipaji Mkuu wa Serikali, Naibu Makatibu Wakuu Bi. Amina Kh. Shaaban, Bi. Jenifa C. Omolo na Bw. Elijah G. Mwandumbya kwa ushauri na usimamizi madhubuti wa majukumu ya wizara na taasisi. Vilevile, nawashukuru wakuu wa idara, vitengo na wafanyakazi wote wa wizara na taasisi zake, kwa ushirikiano na utekelezaji mzuri wa majukumu yao ya kila siku. Asanteni sana na *Kazi lendelee*.

99. **Mheshimiwa Spika**, mwisho kabisa, napenda nikushukuru tena wewe binafsi kwa kunipa fursa ya kuwasilisha hoja hii ndani ya Bunge lako Tukufu pamoja na waheshimiwa wabunge na umma wa watanzania kwa kunisikiliza. Hotuba hii inapatikana katika tovuti ya wizara ambayo ni www.mof.go.tz.

100. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja.

Kiambatisho Na.1: Fedha Zilizotumika Kulipa Mishahara hadi Aprili 2024

Fungu	Jina la Fungu	Bajeti Iliyoidhinishwa 2023/24	Uhamisho wa Bajeti	Bajeti Ikijumuishwa Uhamisho	Fedha Zilizotolewa hadi Aprili 2024	Fedha Zilizotumika hadi Aprili 2024	% ya fedha Zilizotumika vs Zilizotolewa	
6	Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali	1,948,234,000	-	1,948,234,000	1,468,447,400	1,348,136,583	92	
10	Tume ya Pamoja ya Fedha	813,300,000	-	813,300,000	581,201,460	581,201,460	100	
21	Hazina	Mishahara ya idara na vitengo	5,596,572,000	880,933,804	6,477,505,804	5,186,645,696	5,186,645,696	100
		Ruzuku ya Mishahara ya Taasisi	285,886,822,000	923,306,050.00	286,810,128,050	271,014,722,894	271,014,722,894	100
		Marekebisho ya Mishahara ya Watumishi wa Umma	1,318,504,322,000	(1,318,249,633,254)	254,688,746	-	-	-
22	Huduma za Mfuko Mkuu	13,065,211,000	-	13,065,211,000	8,913,119,319	8,167,136,997	92	
23	Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali	7,157,764,000	-	7,157,764,000	5,675,952,301	5,675,952,301	100	
50	Wizara ya Fedha	Mishahara ya Idara/Vitengo	8,342,344,000	1,646,121,477	9,988,465,477	7,109,668,927	7,109,668,927	100
		Ruzuku ya Mishahara Taasisi	45,777,865,000	2,473,952,652	48,251,817,652	35,398,445,883	35,398,445,883	100
Jumla Mishahara - Mafungu ya Wizara		1,687,092,434,000	-1,312,325,319,271	374,767,114,729	335,348,203,880	334,481,910,741	100	
45	Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi	16,891,720,000	-	16,891,720,000	15,553,632,760	15,553,632,760	100	

Chanzo: Wizara ya Fedha

Kiambatisho Na.2: Fedha Zilizotumika kwa Matumizi Mengineyo hadi Aprili 2024

Fungu	Jina la Fungu	Bajeti Iliyoidhinishwa 2023/24	Uhamisho wa Bajeti	Bajeti Ikijumuisha Uhamisho	Fedha Zilizotolewa hadi Aprili 2024	Fedha Zilizotumika hadi Aprili 2024	% ya fedha Zilizotumika vs Zilizotolewa	
1	Deni la Serikali	10,480,130,968,000	-	10,480,130,968,000	8,853,939,090,062	8,477,954,064,006	96	
6	Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali	7,618,770,000	2,105,459,733	9,724,229,733	6,215,343,914	6,178,766,811	99	
10	Tume ya Pamoja ya Fedha	2,650,549,000	-	2,650,549,000	2,010,405,357	1,676,925,500	83	
13	Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu	3,861,365,000	-	3,861,365,000	3,377,622,759	3,090,748,912	92	
21	Hazina							
	Idara/Vitengo	54,006,218,500	6,265,287,194	60,271,505,694	51,678,743,653	50,255,872,243	97	
	Ruzuku - Taasisi	164,989,797,350	123,623,144,820	288,612,942,170	247,733,246,461	247,733,246,461	100	
	Matumizi Maalumu	505,520,318,150	(153,452,514,435)	352,067,803,715	315,936,254,370	315,911,829,951	100	
22	Huduma za Mfuko Mkuu	2,301,774,127,000	-	2,301,774,127,000	1,597,458,524,375	1,351,647,127,175	85	
23	Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali	51,029,321,000	6,767,405,925	57,796,726,925	44,921,195,237	41,920,113,993	93	
50	Wizara ya Fedha	Idara/Vitengo	39,505,541,000	11,568,335,468	51,073,876,468	38,981,770,051	38,319,067,488	98
		Ruzuku - Taasisi	13,198,225,000	3,293,851,749	16,492,076,749	13,560,939,782	13,560,939,782	100
Jumla Matumizi Mengineyo - Mafungu ya Wizara		13,624,285,200,000	170,970,455	13,624,456,170,455	11,175,813,136,021	10,548,248,702,321	94	
45	Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi	70,830,676,000	-	70,830,676,000	61,469,495,574	57,536,168,994.00	94	

Chanzo: Wizara ya Fedha

Kiambatisho Na.3: Fedha Zilizotumika kwa Miradi ya Maendeleo hadi Aprili 2024

Fungu	Jina la Fungu	Bajeti lliyoidhinishwa 2023/24		Uhamisho wa Bajeti		Bajeti Ikijumisha Uhamisho		Fedha Zilizotolewa hadi Aprili 2024		Fedha Zilizotumika hadi Aprili 2024		% ya fedha Zilizotumika vs Zilizotolewa	
		Ndani	Nje	Ndani	Nje	Ndani	Nje	Ndani	Nje	Ndani	Nje	Ndani	Nje
6	Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali	360,000,000	0	515,750,000	0	875,750,000	0	360,000,000	0	225,335,000	-	63	0
13	Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu	0	455,000,000	0	0	0	455,000,000	0	0	0	0	0	0
21	Hazina	457,553,092,000	33,294,058,000	(53,576,376,888)	(6,802,243,873.65)	403,976,715,112	26,491,814,126	361,942,787,400	6,828,661,346	361,850,686,399	6,828,661,346	100	100
23	Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali	1,880,000,000	0	0	0	1,880,000,000	0	1,214,160,000	0	469,552,000	0	39	0
50	Wizara ya Fedha	22,758,347,000	40,075,572,000	5,210,740,000	(7,033,851,749)	27,969,087,000	33,041,720,251	16,969,872,092	0	14,306,093,358	0	84	0
Jumla Maendeleo - Mafungu ya Wizara		482,551,439,000	73,824,630,000	(47,849,886,888)	-13,836,095,623	434,701,552,112	59,988,534,377	380,486,819,492	6,828,661,346	376,851,666,757	6,828,661,346	99	2
45	Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi	8,828,000,000	583,878,000	0	0	8,828,000,000	583,878,000	4,426,212,353	0	4,426,212,353	0	100	0

Chanzo: Wizara ya Fedha

Kiambatisho Na.4: Mchanganuo wa Makadirio ya Matumizi ya Mafungu ya Wizara na Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi kwa mwaka 2024/25

FUNGU	JINA LA FUNGU	MATUMIZI YA KAWAIDA			MATUMIZI YA MAENDELEO			JUMLA KUU
		MISHAHARA	MATUMIZI MENGINEYO	JUMLA	FEDHA ZA NDANI	FEDHA ZA NJE	JUMLA	
	2	3	4	5 = 3 + 4	6	7	8 = 6 + 7	9
1	Deni la Serikali	0	13,131,838,005,000	13,131,838,005,000	0	0	0	13,131,838,005,000
6	Mkaguzi wa Ndani Mkuu wa Serikali	1,894,788,000	11,151,638,000	13,046,426,000	236,611,000	992,840,000	1,229,451,000	14,275,877,000
10	Tume ya Pamoja ya Fedha	833,157,000	3,575,157,000	4,408,314,000	1,598,249,000	0	1,598,249,000	6,006,563,000
13	Kitengo cha Kudhibiti Fedha Haramu	0	3,768,237,000	3,768,237,000	0	0	0	3,768,237,000
21	Hazina	847,578,588,000	787,848,933,000	1,635,427,521,000	440,902,331,000	54,160,669,000	495,063,000,000	2,130,490,521,000
22	Huduma za Mfuko Mkuu	15,119,603,000	2,614,813,247,000	2,629,932,850,000	0	0	0	2,629,932,850,000
23	Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali	7,083,142,000	55,279,317,000	62,362,459,000	1,235,635,000	6,056,750,000	7,292,385,000	69,654,844,000
50	Wizara ya Fedha	73,941,620,000	75,679,831,000	149,621,451,000	18,244,253,000	20,620,499,000	38,864,752,000	188,486,203,000
JUMLA MAFUNGU YA WIZARA		946,450,898,000	16,683,954,365,000	17,630,405,263,000	462,217,079,000	81,830,758,000	544,047,837,000	18,174,453,100,000
45	Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi	20,638,564,000	80,622,268,000	101,260,832,000	8,828,000,000	2,640,000,000	11,468,000,000	112,728,832,000
JUMLA MAFUNGU YOTE		967,089,462,000	16,764,576,633,000	17,731,666,095,000	471,045,079,000	84,470,758,000	555,515,837,000	18,287,181,932,000

Chanzo: Wizara ya Fedha

**Wizara ya Fedha
Mji wa Serikali- Mtumba
Mtaa wa Hazina, 40468 Dodoma**